

จี้เหล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sassia siamea* (Lamk) Irwin et Barneby
: *Cassia florida* Vahl
: *Cassia siamea* Lam.

ชื่อภาษาอังกฤษ : Cassod tree, Siamese senna, Thai copperpod,
Siamese cassia

ชื่ออื่นๆ : จี้เหล็กแก่น จี้เหล็กบ้าน จี้เหล็กหลวง จี้เหล็กใหญ่ ผักจี้ดี
แมะจี้เหละพะโคะ ยะหา

วงศ์ : FABACEAE (Leguminosae)

ลักษณะพืช

เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูงได้ถึง 10-15 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับกัน ยาวประมาณ 20 ซม. ประกอบไปด้วยใบย่อย 7-16 คู่ รูปร่างขอบขนานปลายมน ปลายใบหยักเว้าหาเส้นกลางใบเล็กน้อย โคนใบกลม ใต้ใบสีเขียวด้านบน และมีขนเล็กน้อย กว้าง 1-2.5 ซม. ยาว 3-7 ซม. ดอกออกเป็นช่อใหญ่ ยาวประมาณ 15-30 ซม. ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

การปลูกและขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ดแล้วย้ายกล้าปลูก จี้เหล็กเป็นไม้โตเร็วขึ้นได้ในดินทั่วไป การปลูกเพื่อใช้ใบอ่อนและดอกมาใช้ประโยชน์ ใช้ระยะปลูก 3x3 เมตร การดูแลในช่วงแรก ควรกำจัดวัชพืช 1-2 ครั้ง/ปี พูนดินรอบๆ โคนต้นให้สูง การเก็บเกี่ยวจี้เหล็กสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังจากปลูกแล้ว 1 ปี ดอกจี้เหล็กจะบานเดือนกันยายน-ตุลาคม

การใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์ทางยา

- ใบ รสขม ถ่ายกระษัย ถ่ายพิษไข้ พิษเสมหะ ขับปัสสาวะ แก้ฤดูหนาว
แก้หนาว ตำพอกแก้เหน็บชา แก้บวม บำรุงโลหิต ขับพิษโลหิต
- ดอก รสขม แก้โรคประสาท แก้นอนไม่หลับ แก้หืด แก่รังแค เป็นยาระบาย
- ผล รสขม แก้ไข้
- เปลือกผล รสขมฝืด แก้เส้นเอ็นตึง แก้กระษัย
- เปลือกต้น รสขม แก้กระษัย แก่ริดสีดวงทวาร
- กระจับ รสขมฝืด ถอนพิษไข้ แก้เหน็บชา ขับโลหิต แก้เสบตา กามโรค หนองใน
- ราก รสขม แก้ไข้ รักษาแผลกามโรค

ตำรับยา

- ใบอ่อน แก้อาการปวดท้อง ใช้ใบอ่อน ดอก และแก่นแห้ง ประมาณ 4-5 กำมือ
น้ำหนัก 20-25 กรัม ใส่น้ำให้ท่วม เดิมเกลือเล็กน้อย ต้ม 10-25 นาที ดื่มก่อนอาหารเช้าหรือก่อน
นอนให้หมดครั้งเดียว
- แก้อาการเบื่ออาหาร ใช้ใบ ยอดอ่อน และดอก ต้มเดือดเคี้ยว 5-10 นาที เทน้ำทิ้งและ
ต้มใหม่เอาเนื้อสำหรับจิ้มน้ำพริกหรือแกงรับประทาน
- แก้อาการนอนไม่หลับ ใช้ใบอ่อนและดอกตูมแห้ง 150 กรัม เดิมเหล้าโรงพอท่วม
แช่ทิ้งไว้ 5-7 วัน คนบ่อยๆ กรองเอากากออก ดื่มครั้งละ 1-2 ช้อนชาก่อนนอน
- แก้ขาบวม เหน็บชา ใช้ใบชี้เหล็กตำพอกถอนพิษได้ดีมาก
- ใช้รากชี้เหล็กผสมสารส้ม ทาบริเวณแผลที่เป็นกามโรค

สารสำคัญ

ใบอ่อนและดอกมีสารบาราคอล (Barakol) ในใบมีสารแอนทราควิโนน (Anthraquinone) และสารอัลคาลอยด์ (Alkaloid) ชี้เหล็กสามารถใช้แก้อาการท้องผูกได้เพราะมีสารสำคัญพวกแอนทราควิโนนออกฤทธิ์เป็นยาระบาย ช่วยเจริญอาหารได้เพราะมีสารรสขม กระตุ้นให้อยากอาหาร และช่วยให้นอนหลับ เพราะมีสารพวกอัลคาลอยด์ออกฤทธิ์กดประสาทส่วนกลางทำให้นอนหลับ

ข้อควรระวัง

1. ชี้เหล็กให้ใช้ในขณะที่มีอาการท้องผูก ห้ามใช้ประจำเพื่อจุดประสงค์เพื่อลดน้ำหนัก และควรรับประทานก่อนนอน
2. ขนาดที่ใช้อาจเพิ่มหรือลดลงได้เล็กน้อยขึ้นอยู่กับอายุ เด็ก หรือผู้ที่ขาดูเบา ควรใช้ขนาดลดลง ถ้าผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวหรือ ชาติุหนัก ควรเพิ่มสมุนไพรเล็กน้อย
3. ห้ามใช้ในบุคคลที่กำลังตั้งครรภ์แก่

การตลาด

ปัจจุบันองค์การเกษตรกรรมได้ผลิตยาเม็ดจีเหล็ก ใช้แก่นอนไม่หลับ จีเหล็กยังเป็น ส่วนผสมของยาแผนโบราณ เช่น เป็นยาขับระดู ล้างไขมันในเส้นเลือด นอกจากนี้ผลผลิตจีเหล็ก ทั้งดอกและยอดอ่อนใช้เป็นอาหาร วางขายตามตลาดท้องถิ่นตลอดทั้งปี